

PERKEMBANGAN PENANAMAN GETAH: SATU TINJAUAN AWAL TERHADAP PERANAN LEMBAGA TABUNG GETAH SABAH (LTGS) 1991-1994

Development of Rubber Cultivation: A Preliminary Survey on The Role of The Sabah Rubber Fund Board (SRFB) 1991-1994

NUR LIYANA ZAHIDAH JURI¹

*Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Malaysia Sabah
Jalan UMS, 88400 Kota Kinabalu, Sabah
¹liyanajuri@gmail.com*

Dihantar: 20 Jun 2022 / Diterima: 20 Ogos 2022 / Terbit: 31 Disember 2022

DOI: <https://doi.org/10.51200/jba.v7i1.4132>

Abstrak

Artikel ini akan membincangkan perkembangan Lembaga Tabung Getah Sabah (LTGS) dari tahun 1991 sehingga 1994. Dalam konteks kajian ini, pengkaji akan menerangkan peranan LTGS dalam membantu perkembangan penanaman getah di Sabah. Menerusi kajian ini, didapati bahawa LTGS telah membelanjakan lebih kurang 65 juta ringgit untuk menjalankan kerja-kerja menanam semula, menyediakan latihan dan memberikan kemudahan memproses melalui pusat pemrosesan getah secara berkelompok. Hal ini secara tidak langsung telah mempengaruhi harga dan permintaan getah dalam pasaran tempatan. Kajian ini akan memfokuskan kepada peranan LTGS yang merangkumi bahagian kemajuan pekebun kecil, bahagian skim penempatan getah, dan bahagian operasi perindustrian. Oleh itu, dasar dan strategi yang dilaksanakan oleh LTGS menerusi pembukaan banyak projek berskala besar telah dapat menggalakkan pekebun kecil meningkatkan taraf ekonomi. Penyertaan pekebun kecil dalam projek yang disediakan ini mampu mewujudkan punca pendapatan yang tetap, peluang pekerjaan dan kemudahan pemasaran.

Kata kunci: *Lembaga Tabung Getah (LTGS), perkembangan, peranan.*

Abstract

This article discusses the development of the Sabah Rubber Fund Board (SRFB) from 1991 to 1994. In the context of this study, the researcher described the role of SRFB in helping the development of rubber cultivation in Sabah. Through this study, it was found that SRFB spent approximately 65 million ringgits to carry out replanting works, provide training and provide processing facilities through rubber processing centers in batches. This indirectly affected the price and demand of rubber in the local market. This study focuses on the role of SRFB which includes the nursery division, smallholder development division,

rubber settlement scheme division, smallholder training division, and industrial operations division. Therefore, the policies and strategies implemented by SRFB through the opening of many large-scale projects encouraged smallholders to improve their economic status. The participation of smallholders in these projects can create a steady source of income, employment opportunities, and marketing facilities.

Keyword: Sabah Rubber Fund Board (SRFB), progress, roles.

Pengenalan

Jabatan Pertanian memulakan usaha untuk mengembangkan perusahaan penanaman getah sehingga disambut baik oleh pekebun-pekebun kecil dengan melibatkan diri dalam perusahaan ini. Gerak kerja diambil alih oleh Lembaga Tabung Getah Sabah pada tahun 1950 (Juhirin Kantis, 1988: 89). Lembaga Tabung Getah Sabah (LTGS) ialah sebuah agensi kerajaan negeri di bawah Kementerian Pertanian dan Industri Makanan di Sabah. LTGS telah ditubuhkan melalui enakmen Lembaga Tabung Getah 1950 (Pindaan No.25 tahun 1981) yang kemudiannya dipinda kepada Enakmen Lembaga Industri Getah pada tahun 2013. Tujuannya adalah untuk mengisi kelompongan kerja oleh penduduk tempatan dalam menceburi bidang pertanian getah untuk meningkat taraf hidup penduduk tempatan khususnya bumiputera (Sitti Rima, 2019: 80). Lembaga Tabung Getah Sabah membuka tanah baharu untuk memperluaskan tanaman getah dan menggalakkan para pekebun kecil menanam semula baka getah yang lebih bermutu tinggi mengikut cara penanaman moden.

LTGS menyedari bahawa masalah-masalah yang dihadapi oleh para pekebun kecil adalah rumit dan datang dalam pelbagai bentuk. Bagi menghadapi isu-isu dalam sektor pekebun kecil ini, LTGS mempunyai beberapa objektif dasar dan strategi yang diberikan keutamaan (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1981). Objektif, dasar dan strategi ini kemudiannya akan dilaksanakan oleh bahagian-bahagian yang terdapat di LTGS.

Sebagai contoh, keutamaan diberikan kepada pekebun kecil luar bandar meningkatkan pendapatan mereka melalui peningkatan produktiviti di kebun-kebun mereka. Kursus-kursus latihan kepada pekebun kecil turut diadakan demi memperbaiki pengetahuan mereka perihal agronomi dan pemprosesan ini dilaksanakan melalui bahagian kemajuan pekebun kecil. Produktiviti para pekebun kecil luar bandar boleh ditingkatkan melalui peningkatan hasil getah mereka. Perkara ini dapat dicapai dengan penanaman semula getah tua atau getah yang rendah hasil dengan getah bermutu tinggi dan dengan menggalakkan penanaman semula berkelompok yang mengandungi estet-

estet mini bagi pengurusan yang cekap. Strategi penanaman semula getah bermutu tinggi, terutama secara penanaman baharu berkelompok amat penting untuk menggalakkan penubuhan estet-estet kecil. Penubuhan ini secara langsung menghasilkan pengurusan yang cekap. LTGS turut melaksanakan strategi-strategi lainnya. Sepanjang tahun 1991-1994, LTGS juga memberi perhatian kepada permuliharaan kebun-kebun kecil yang rosak dan berpenyakit. LTGS turut mengadakan perkhidmatan-perkhidmatan pengembangan dan kemudahan-kemudahan khidmat nasihat yang cukup dan kemudahan latihan mengenai kaedah-kaedah moden penanaman dan pemprosesan getah bagi penduduk di kawasan-kawasan luar bandar. Mereka kemudian dapat bekerja sebagai penoreh getah atau menjadi pekebun kecil getah yang moden. Latihan sedemikian dikendalikan di Pusat Latihan Lembaga di Skim, Tuaran.

Selain itu, LTGS menggalakkan petani-petani yang mengamalkan pertanian berpindah-randah, penganggur luar bandar dan nelayan-nelayan yang miskin supaya menyertai skim-skim tanah berkelompok. Pendapatan mereka dapat dijana dan dilaksanakan melalui bahagian skim penempatan getah. Penempatan semula para petani yang mengamalkan pertanian berpindah-randah, para penganggur luar bandar dan nelayan-nelayan yang miskin di skim-skim tanah berkelompok diurus oleh bahagian skim penempatan getah.

Seterusnya, LTGS menerusi bahagian operasi industri memastikan kemudahan pemasaran yang mencukupi bagi pekebun kecil getah ini dapat dilaksanakan. Kemudahan pemasaran yang mencukupi kepada pekebun kecil getah dapat dipastikan melalui pembelian terus getah, keluaran para pekebun kecil dengan penubuhan Unit-unit Pembelian Getah. Pembinaan pusat-pusat memproses getah berkelompok di mana para pekebun kecil dapat memproses dan memasarkan getah kepingan yang bermutu tinggi. Pusat-pusat sedemikian juga dapat bertindak sebagai penyebarkan maklumat mengenai kaedah-kaedah moden penanaman dan pemprosesan getah. Pengeluaran getah berspesifikasi teknikal (Getah Mutu Malaysia) boleh ditingkatkan dengan pembinaan kilang-kilang getah ketul di tempat-tempat penting dan perlu. Matlamat ini dilaksanakan menerusi bahagian pelaksana seperti bahagian kemajuan pekebun kecil, bahagian skim penempatan getah dan bahagian operasi perindustrian. Bahagian tersebut berperanan sebagai penggerak projek-projek yang berskala besar untuk membantu pekebun kecil menjana pendapatan yang optimum. Menurut Jim Jipun, perancangan dan pemantauan industri getah haruslah dibuat dengan teliti dan sistematik untuk memastikan sektor pekebun kecil di Sabah akan terus terjamin dan terbela serta mencapai kestabilan dalam ekonomi sejajar dengan kegiatan-kegiatan ekonomi yang lain.

Tuntasnya, terdapat tiga bahagian yang berperanan untuk memenuhi objektif melaksanakan dasar dan mengaplikasikan strategi-strategi LTGS. Bahagian-bahagian tersebut, ialah: (1) Bahagian Kemajuan Pekebun Kecil (merangkumi bahagian latihan dan semaian), (2) Bahagian Skim Penempatan Getah dan (3) Bahagian Operasi Perindustrian (merangkumi gerak kerja pembelian, pemprosesan dan pasaran). Dalam bahagian berikutnya, penulis akan menggunakan kaedah kepustakaan bagi membincangkan peranan dan pelaksanaan ketiga-tiga bahagian ini pada tahun 1991-1994. Bagi kaedah ini, laporan tahunan LTGS 1991, 1992 dan 1994 ialah sumber primer yang akan digunakan. Laporan tahunan 1993 tidak dapat diperolehi kerana tiada dalam simpanan pihak Lembaga Industri Getah Sabah.

Peranan Lembaga Tabung Getah Sabah (LTGS) 1991-1994

Kerajaan telah memperuntukkan lebih kurang 65 juta ringgit Malaysia disalurkan kepada Lembaga Tabung Getah Sabah. Menerusi peruntukan yang disediakan, maka projek-projek berskala besar dapat dilaksanakan oleh bahagian pelaksana Lembaga Tabung Getah Sabah (Romzi Ationg *et al.*, 2021:193). LTGS memainkan peranan penting dalam pengurusan penanaman getah, sekali gus memajukan sektor industri getah di Sabah.

Bahagian Kemajuan Pekebun Kecil

Bahagian ini membantu pekebun-pekebun kecil getah membangunkan kawasan tanam baharu dan tanam semula getah berkelompok berdasarkan peruntukan yang diterima daripada kerajaan. Pada tahun 1991, bahagian kemajuan pekebun kecil dikenali sebagai bahagian tanam semula. Bahagian Tanam Semula ditukar kepada Bahagian Kemajuan Pekebun Kecil pada tahun 1992. Projek-projek utama yang dilaksanakan sepanjang tahun 1991 sehingga tahun 1994 adalah tanam baru getah, tanaman semula getah tua dengan getah bermutu tinggi, tanam semula getah tua dengan lain-lain jenis tanaman diluluskan, melatih pekebun kecil dan belia bagi industri getah, pusat memproses getah berkelompok, penubuhan dan penjagaan tapak semaian, membekalkan bahan tanaman seperti buah-buahan, tunggul cantum serta penjagaan tapak semaian di Sungai Damit. Segala pemberian dibiayai oleh kerajaan-kerajaan negeri, persekutuan serta ses¹ tanaman semula. Jadual 1 menunjukkan kos peruntukan kerajaan.

Jadual 1 Kos peruntukkan kerajaan

		Jumlah Peruntukan Seekar	Sumber Kewangan	
(a)	Tanaman Semula (Berkelompok) getah, Getah Tua dengan Getah Bermutu Tinggi	RM 2,800	Persekutuan	RM 900
			Negeri	RM 900
			Ses	RM 1,000
(b)	Tanaman Baru Getah	RM 1,200	Persekutuan	Nil
			Negeri	RM 900
			Ses	RM 300

Sumber: Laporan Tahunan Lembaga Tabung Getah Sabah (1991).

Pendekatan tanaman semula secara individu dihadkan dengan menggantikannya dengan tanam semula secara berkelompok yang lazimnya lebih daripada 100 ekar digunakan. Apabila penanaman semula pekebun kecil berkumpul, kebiasaannya pekebun kecil akan memberikan kuasa kepada Lembaga untuk menanam semula kawasan mereka dengan getah dan mengawasinya sehingga kawasan-kawasan berkenaan mencapai kematangan. Melalui perjanjian tambahan dengan pekebun kecil akan membolehkan Lembaga mengendalikan kawasan berkenaan lantas memperoleh penghasilan maksimum. Semua keuntungan setelah ditolak kos kendalian termasuk bayaran pengurusan terakru kepada pekebun kecil yang berkenaan. Tenaga buruh datangnya dari pekebun kecil sendiri yang direkrut oleh Lembaga sebagai penoreh.

Melalui penubuhan estet, para kontraktor yang dilantik akan menyediakan tapak dan penanaman kawasan berkelompok. Langkah ini sekali gus mampu mengurangkan tenaga kerja untuk membantu para pekebun kecil secara individu untuk membersihkan tapak. Dari segi pembekalan baja, bahan-bahan tanaman dan lain-lain keperluan terjaga kerana berada di bawah pemantauan LTGS. Tambahan pula, kos pengangkutan akan dapat dikurangkan kerana urusan pembelian dilaksanakan di tempat yang telah ditetapkan. Tenaga buruh juga dapat diperoleh daripada pekerja kontrak harian bagi menjalankan kerja-kerja merumput, membaja dan kerja-kerja lain pemeliharaan ladang. Secara tidak langsung ia dapat mengurangkan ketidaksempurnaan kendalian yang dialami di kebun kecil. Kakitangan turut dapat menumpukan tenaga kepada kawasan-kawasan berkelompok bagi kerja-kerja pengembangan dan khidmat nasihat kerana pembiayaan penyelidikan dan lain-lain pembiayaan teknologi lebih mudah dilaksanakan di kawasan berkelompok. Perkara ini memberi manfaat kepada pihak Lembaga untuk mengawasi produktiviti kakitangan. Dari sudut kemudahan seperti Pusat Memproses Getah berkelompok dan kilang-kilang dapat direka bentuk dan dibina untuk menampung keperluan kelompok

tertentu. Pusat Memproses Getah berkelompok penting bagi menambah kapasiti bagi pemprosesan lateks dan mutu getah kepingan tidak diasap. Di samping itu, cara ini membolehkan pembelian terus lateks atau kepingan bersih bagi pengeluaran getah gred tinggi.

Bahagian Latihan

Lembaga turut mengendalikan Bahagian Latihan di Tuaran di mana para pekebun kecil dilatih dalam semua aspek penanaman getah. Bahagian latihan ini hanya berpusat di daerah Tuaran sahaja. Pada tahun 1991, latihan berkaitan teknik-teknik penanaman moden telah diberikan kepada seramai 140 orang petani. Sebagai tambahan, seramai 316 orang belia-belia luar bandar telah dilatih dengan teknik-teknik torehan di beberapa kampung di daerah tersebut (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991).

Pada tahun 1992, pusat latihan melatih 300 pekebun kecil untuk pendatang baharu dalam industri ini. Penekanan utama dilaksanakan terhadap cara-cara memproses dan menoreh getah (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992). Setiap tahun sebanyak 15 atau 20 sesi latihan telah dilaksanakan berkaitan cara-cara penorehan yang betul. Usaha ini giat dijalankan, sesuai dengan piawaian pengguna bagi blok menoreh getah mereka yang telah matang. Dianggarkan seluas 12,000 ekar kawasan getah matang telah diserahkan kembali kepada para peserta. Lebih kurang 50 peratus daripada jumlah kawasan yang sedang ditoreh. Unit latihan ini juga diserap masuk peserta blok untuk menoreh getah mereka di blok-blok tersebut. Di samping itu, unit ini juga mengeluarkan pelbagai penerbitan risalah dan majalah berkaitan dengan pelbagai cara penanaman getah yang seterusnya diedarkan kepada para pekebun kecil. Unit ini dibiayai oleh Kerajaan negeri dan Tabung Ses. Kerajaan negeri memberi peruntukan sebanyak RM80,000 kepada bahagian latihan.

Pada tahun 1994, penekanan utama masih tetap menekan cara memproses dan menoreh getah. Antara program dan pencapaian ialah kursus pekebun kecil yang disertai sebanyak 163 orang pelatih. Pelatih-pelatih yang terlibat dalam pekebun kecil getah, para belia dan beliawanis yang berumur antara 15 hingga 55 tahun. Para pelatih telah didedahkan kepada teknologi penanaman getah dari peringkat pembukaan ladang hinggalah ke peringkat pemprosesan selama tiga minggu. Antara kemudahan lain yang disediakan ialah pengangkutan percuma pergi dan balik, penginapan, makan dan minum, sebilah pisau toreh percuma, elaun kursus RM45.00 serta sijil mengikuti kursus (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1994: 21-22).

Bahagian Semaian

Unit Pembekalan Bahagian Kemajuan Pekebun Kecil juga mengendalikan unit semaian yang menghasilkan pelbagai bahan tanaman untuk dibekalkan kepada pekebun kecil di bawah skim subsidiari dan juga sebagai penjualan tunai. LTGS juga menyediakan dan membekalkan keperluan-keperluan input pertanian seperti benih-benih tanaman bermutu tinggi dan bahan-bahan kimia pertanian dalam bahagian ini (Aziz Shaffie, 1982:2). Tapak semaian merupakan pusat penanaman bibit bagi memenuhi keperluan pekebun kecil serta memastikan anak benih getah disediakan adalah bermutu tinggi (Lembaga Getah Malaysia, 2009). Pada tahun 1991, Tapak Semaian utama Lembaga pengguna di Tuaran dan Papar (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 19). Kesemua semaian telah dikendalikan dengan mengeluarkan 900,000 benih getah untuk ditanam di ladang, termasuklah lebih kurang 300 cantuman tunas muda. Tambahan dari benih buah-hasil telah dihasilkan untuk dijual kepada para pekebun kecil di bawah Rancangan Tanam Semula dengan jenis tanaman lain-lain lebih daripada RM 50,000.

Dalam tahun 1992, tapak semaian telah menghasilkan 700,000 bibit cantuman muda dan dua pusran bibit cantuman berpolibeg untuk tanaman berkelompok dan beberapa skim penempatan getah. Semaian tersebut telah membekalkan hampir 150,000 tunggul cantuman getah kepada skim subsidiari yang dikendalikan oleh Jabatan Pertanian. Sebagai tambahan, semaian-semaian yang telah dihasilkan sebanyak 24,000 benih buah-buahan pelbagai jenis untuk dijual kepada pekebun kecil (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 19).

Pada tahun 1994, tapak semaian telah menghasilkan 567,000 bibit cantuman muda dan dua pusran bibit cantuman berpolibeg untuk tanaman berkelompok dan beberapa skim penempatan getah. Semaian tersebut juga telah membekalkan hampir 153,000 tunggul cantuman getah kepada skim subsidiari yang dikendalikan oleh Jabatan Pertanian. Semaian buah-buahan telah dihasilkan sebanyak 19,010 benih buah-buahan pelbagai jenis untuk dijual kepada pekebun kecil. Dalam tahun 1994, hasil kasar penjualan benih buah-buahan berjumlah RM126,378.00. Oleh itu, bahagian kemajuan pekebun kecil dapat membantu pekebun kecil untuk menjana pendapatan sendiri. Kajian Rahman bin Md Sail (1981), menunjukkan bahawa pekebun kecil berkelompok telah menerima harga getah yang lebih tinggi daripada pekebun kecil persendirian. Keadaan ini disebabkan mereka mempunyai paras pengurusan yang lebih baik daripada pekebun kecil persendirian. Melalui pengurusan yang baik mereka telah dapat menghasilkan mutu getah keping yang baik dan seterusnya memperoleh harga yang berpatutan.

Bahagian Skim Penempatan Getah

Bahagian ini menempatkan penduduk luar bandar yang tidak memiliki tanah dan petani yang mengamalkan pertanian pindah randah untuk menceburi bidang pertanian yang kekal. Lembaga mempunyai empat buah skim penempatan getah iaitu di Tenom, Tuaran, Tulid dan Mendulong. Sepanjang tahun 1991 sehingga 1994, tidak ada skim baharu ditubuhkan. Bagi mengimarahkan komuniti penempatan dan menjaga kebajikan semasa di penempatan di bawah bahagian, LTGS telah menyediakan khidmat masyarakat. Contohnya, kumpulan bermain, *creche* dan perancang keluarga.

Skim Penempatan Getah Tenom terbahagi kepada dua blok iaitu blok Lagud Sebrang dan Kuala Tomani. Skim Penempatan Getah Tenom ini menampung 450 peneroka dengan seluas 6,929 Jumlah keluasan yang telah ditanam dalam Blok Lagud Sebrang mempunyai ialah 2650 ekar, keseluruhan kawasan skim telah pun ditanam. Klon getah yang dikenali sebagai PIBG. Terdapat seramai 99 orang peneroka di skim ini pada tahun 1991. Skim ini boleh menempatkan seramai 170 orang keluarga peneroka. Setiap keluarga diperuntukkan sebanyak 15 ekar sahaja. Seluas 1,485 ekar telah mula ditoreh dalam tahun 1991. Sebanyak 770,663 kilo getah bersamaan RM 1,428,939.04 telah dihasilkan (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 20). Jumlah keluasan yang telah ditanam setakat pada penghujung tahun 1992 ialah 2,850 ekar iaitu, tambahan seluas 200 ekar yang telah ditanam. Jenis klon yang ditanam, PIBG 4, PIBG 5, PIBG 6 dan klon cantuman siri 900. Terdapat seramai 114 orang peneroka di skim ini. Seluas 1,665 ekar telah pun dapat ditoreh dalam tahun 1992. Jumlah pengeluaran sepanjang tahun 811,034 kilogram bersamaan RM 1,470,884.75 (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 21).

Seterusnya blok Kuala Tomani, jumlah keluasan blok ini dari tahun 1991 sehingga 1993 ialah 4,279 ekar yang mana kesemuanya telah diguna pakai bagi proses penanaman. Klon yang digunakan dalam skim ini ialah jenis PBIG, RRIM 600, GTI PB 235 dan PR 225. Sebanyak 75 peratus daripada kawasan skim ini menggunakan klon PBIG. Seluas 1,935 ekar telah pun ditoreh dalam tahun 1991. Sejumlah 1,031,943 kilo getah telah dihasilkan bernilai 1,936,562.52 ringgit (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 21). Terdapat seramai 129 orang peneroka menetap di blok ini. Pada tahun 1992, seluas 2,010 ekar telah pun ditoreh. Sejumlah 1,121,553 kilo getah telah dihasilkan bersamaan RM 2,042,682.19 (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 22-23). Terdapat seramai 134 orang peneroka menetap di blok ini. Jumlah perbelanjaan sehingga Disember 1992 ialah RM 43,881.813.

Di samping itu, Skim Penempatan Getah di Tuaran pada tahun 1991, skim ini meliputi kawasan seluas 3,312 ekar tetapi cuma 2,707 ekar sesuai untuk penanaman getah. Penanaman getah seluas 2,707 ekar telah pun ditanam atau dipulihkan (setelah kebakaran dalam tahun 1983). Walau bagaimanapun, pada tahun 1987, seluas 200 ekar lagi telah musnah akibat kebakaran. Kawasan ini telah dipulihkan dalam tahun 1988 dan 1989. Seluas 1,860 ekar pokok getah matang telah pun ditoreh dalam bulan Disember 1991. Seramai 186 orang penoreh getah telah pun diambil bekerja. Pengeluaran dalam tahun 1991 adalah sebanyak 446,183 kilo bernilai RM 885,604.24 (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 22). Skim ini dapat menampung seramai 270 orang penoreh. 186 orang penoreh getah telah pun diambil bekerja sepanjang tahun. Seluas 12 ekar kebun buah-buahan telah pun ditanam dengan pelbagai klon untuk tujuan latihan. Perbelanjaan kos pembangunan berjumlah 16,704,000 ringgit. Dalam bulan Disember 1992, seluas 1,860 ekar pokok getah matang telah pun ditoreh. Pengeluaran dalam tahun 1992 adalah sebanyak 553,153 kilo bernilai RM 1,037,403.89 (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 23). Perbelanjaan kos pembangunan dianggarkan berjumlah 17,538,276 ringgit (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 24). Tambahan pula, Skim Penempatan Getah Tulid ini meliputi kawasan seluas 1,501 ekar telah pun ditanam dengan klon RRIM 600 dan PIGB. 53 peneroka telah direkrut pada tahun 1991. Kawasan pokok getah yang matang telah pun ditoreh seluas 795 ekar. Pengeluaran dalam tahun 1991 sebanyak 95,167 kilo yang bernilai 131,710.67 ringgit (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 23). Pada tahun 1992, seramai 61 peneroka telah direkrut. Seluas 915 ekar kawasan pokok getah yang matang telah pun ditoreh. Pengeluaran dalam tahun 1992 sebanyak 212,748 kilo yang bernilai RM 312,221.81 (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 25). Perbelanjaan sehingga Disember sebanyak RM 218,880.

Bagi Skim Penempatan Getah, Mendulong dengan jumlah keluasan yang telah ditanam ialah 6,286 ekar. Kawasan yang ditanam lebih kurang 5,524 ekar ini mampu menampung seramai 300 peneroka. Kesemua 5,524 ekar keluasan skim yang boleh ditanami. Jenis-jenis klon yang ditanam ialah RRIM 600 dan GT1. Seluas 1,920 ekar dengan pokok matang telah ditoreh dalam tahun 1991, pengeluaran sebanyak 276,564 kilo yang bernilai 507, 852.44 ringgit (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1991: 24). Jumlah keluasan yang telah ditanam ialah 6,286 ekar. Pada tahun 1992, sebanyak 2,475 ekar pokok matang telah ditoreh. Seramai 165 peneroka telah diambil untuk bekerja. Dalam tahun 1992, sebanyak 626,387 kilogram yang bernilai RM 1,122,004.50 telah dihasilkan (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 25). Jadual 2 menunjukkan pembangunan tanah 1994 yang ini jelas membantu banyak menempatkan penduduk luar bandar untuk bekerja dalam skim ini.

Jadual 2 Pembangunan Tanah 1994

Skim Penempatan Getah	Kawasan Skim Sebenar	Kawasan Skim telah Dimajukan	Keluasan telah Ditanam	Kawasan sedang Ditoreh
SPG Kuala Tomani	1,821	1,732	1,321	1,202
SPG Lagud Sebrang	1,620	1,255	1,194	1,073
SPG Tuaran	1,341	1,341	932	809
SPG Mendolung	2,644	2,644	1,742	1,540
SPG Tulid	2,000	607	418	284
Estet Topokon	104	104	87	87
	9,530	7,683	5,694	4,995

Sumber: Laporan Tahunan Lembaga Tabung Getah Sabah (1994)

Dalam Skim Penempatan Getah Lagud Sebrang terdapat kawasan tambahan seluas 400 hektar yang sesuai ditanam. Begitu juga terdapat seluas 1,200 hektar di Skim Penempatan Getah Tulid boleh dimajukan sekiranya masalah penyakit luruh sekunder dapat diatasi. Skim ini berkesan atas faktor motivasi sendiri, insentif yang disediakan oleh pihak LTGS, tahap kemiskinan sendiri, harga pasaran getah serta galakan daripada pihak keluarga (Julius Kodoh *et al.*, 2016: 207-211).

Bahagian Operasi Perindustrian

Sepanjang tahun 1991 sehingga tahun 1994, Bahagian Operasi Perindustrian meneruskan kegiatan-kegiatan utama pembelian, pemprosesan dan pemasaran getah pekebun kecil.

Pembelian

Bahagian ini mengendalikan unit-unit pembelian bergerak di 12 pusat iaitu Tuaran, Beaufort, Keningau, Papar, Kuala Penyu, Tenom, Kota Belud, Sandakan, Tamparuli, Tawau, Kiulu dan Sipitang. Pembeli terdiri daripada pertubuhan peladang dan persendirian. Kedua-dua pembeli ini membeli getah kepingan tidak diasap (USS) dan sekerap. Proses pembelian bahan mentah seperti USS, lateks dan sekerap daripada pekebun kecil dan persendirian. Rujuk Jadual 3 berkenaan pembelian getah pada tahun 1991-1992.

Jadual 3 Pembelian getah pada tahun 1991-1992

Gred	1992		1991	
	Tan	Nilai (RM)	Tan	Nilai (RM)
USS	20,288	20,561,564	23,306	29,124,572
Sekerap	5,466	3,644,544	5,737	4,086,494
Lateks	5,054	8,642,531	5,344	9,758,084
	30,808	34,848,639	34.387	42,969.150

Sumber: Laporan Tahunan Lembaga Tabung Getah Sabah (1992).

Jumlah getah (bahan mentah) yang dibeli dalam tahun 1992 ialah 30,808 tan bernilai RM34,848,639 berbanding dengan 34,387 tan bernilai RM 42,969,150 dalam 1991, menunjukkan satu penurunan sebanyak 3,579 tan. Penurunan pembelian getah dalam tahun 1992 adalah disebabkan pengeluaran rendah daripada para pekebun kecil disebabkan harga getah yang rendah. Purata harga tahunan getah kepingan tidak diasap 112 sen/kg menurun sebanyak 14 sen/kilo daripada 126 sen tahun 1991 (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 30). Purata harga lateks bagi tahun 1992 ialah 154 sen/kilo berbanding 172 sen/kilo bagi tahun 1991 yang mewakili pengurangan sebanyak 18 sen/kilo atau 10.5 peratus (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1992: 32). Unit pemungutan lateks Tenom dan Tuaran meneruskan pembelian daripada para pekebun kecil dan menghantarnya ke kilang SMR diproses kepada gred SMR L dan lateks pekat. Pada tahun 1993, pembelian menurun 28,945 tan yang berjumlah RM 31,948,555 berbanding tahun lalu. Namun, terdapat kenaikan pada tahun 1994 sebanyak 6,953 tan (Lembaga Tabung Getah Sabah, 1994: 42). Kenaikan pembelian getah dalam tahun 1994 adalah disebabkan pengeluaran tinggi daripada para pekebun kecil disebabkan harga getah yang tinggi. Perkara ini yang memperlihatkan bahawa harga purata getah kepingan yang tidak diasap sepanjang tahun 1994 ialah 137 sen/kilo meningkat daripada tahun 1993 iaitu sebanyak 105 sen/kilo. Merujuk kepada Jadual 4, jelas berlaku peningkatan pembelian getah kepingan tidak diasap (USS), sekerap dan lateks.

Jadual 4 Pembelian getah pada tahun 1993-1994

Gred	1994		1993	
	Tan	Nilai (RM)	Tan	Nilai (RM)
USS	22,604	33,375,099	18,402	19,119,019
Sekerap	7,164	7,065,315	4,993	2,984,059
Lateks	6,130	14,534,183	5,550	9,845,447
	35,898	54,973,597	28,945	31,948,555

Sumber: Laporan Tahunan Lembaga Tabung Getah Sabah (1994)

Pemprosesan

Lembaga mempunyai dua buah kilang getah SMR dan sebuah kilang lateks pekat. Jumlah getah yang diproses bertambah sebanyak 299.8 tan atau 1.2 peratus daripada 26,003.2 tan dalam tahun 1991 kepada 265,303.0 tan dalam tahun 1992 seperti berikut;

Jadual 5 Getah yang diproses pada tahun 1991-1992

Kilang	1992		1991	
	Tan	Peratus (%)	Tan	Peratus (%)
Kilang Lateks Tuaran	629.8	2.6	46.4	0.4
Kilang SMR Tuaran	19,213.2	73.1	19,212.7	73.9
Kilang SMR Tenom	6,397.0	24.3	6,744.1	25.9
	26,303.0	100	26,003.2	100

Sumber: Laporan Tahunan Lembaga Tabung Getah Sabah (1992)

Pengeluaran lateks pekat yang rendah adalah disebabkan kilang lateks hanya mula beroperasi pengeluaran pada 27 Julai 1992 membekalkan kepada Kilang Sarung Tangan di Lok Kawi. Getah yang diproses pada tahun 1994 meningkat berbanding tahun sebelumnya seperti yang ditunjukkan pada Jadual 6.

Jadual 6 Getah yang diproses 1993-1994

Kilang	1994		1993	
	Tan	Peratus (%)	Tan	Peratus (%)
Kilang Lateks Tuaran	245.7	0.9	704.9	2.9
Kilang SMR Tuaran	20,614.2	73.7	16,866.2	69.7
Kilang SMR Tenom	7,113.7	25.4	6,641.5	27.4
	27,973.6	100	24,212.6	100

Sumber: (Laporan Tahunan Lembaga Tabung Getah Sabah, 1994)

Pasaran

Sepanjang tahun 1992, sebanyak RM 4,285,370 getah telah dijual ke kilang tempatan Sabah. Pembeli terbesar ialah Good Way Rubber Industries Sdn. Bhd. di Telipok, Kilang Kasut Kosan di Papar, Gamma Rubber Industries Sdn. Bhd. dan Nationwide Rubber Industries Sdn. Bhd. di Lok Kawi. Penggunaan getah SMR L adalah utama dalam pembuatan kasut di Kilang Kasut Kosan, manakala tayar celup dan pembuatan "flap tubes" pula perniagaan Good Way Industries Sdn. Bhd. dan Nationwide Rubber Industries Sdn. Bhd. Gamma Rubber Industries Sdn Bhd menggunakan lateks pekat dalam pembuatan sarung tangan dan

Nota

¹ Ses getah merupakan pengenaan cukai kepada setiap kilogram getah asli yang dikeluarkan sama ada untuk jualan tempatan atau dieksport ke luar negara.

Senarai Rujukan

Dokumen Arkib

- Lembaga Industri Getah Sabah. (1981). *Laporan Tahunan 1981. Lembaga Industri Getah Sabah*. Kota Kinabalu: Lembaga Tabung Getah Sabah.
- Lembaga Industri Getah Sabah. (1991). *Laporan Tahunan 1991. Lembaga Industri Getah Sabah*. Kota Kinabalu: Lembaga Tabung Getah Sabah.
- Lembaga Industri Getah Sabah. (1992). *Laporan Tahunan 1992. Lembaga Industri Getah Sabah*. Kota Kinabalu: Lembaga Tabung Getah Sabah.
- Lembaga Industri Getah Sabah. (1994). *Laporan Tahunan 1994. Lembaga Industri Getah Sabah*. Kota Kinabalu: Lembaga Tabung Getah Sabah.

Buku dan Jurnal

- Aziz Shaffie. (1982). Pihak Berkuasa Kemajuan Pekebun Kecil Perusahaan Getah (RISDA): Satu tinjauan ringkas. *Buletin Maklumat Pertanian Malaysia*, 2 (3). Perpustakaan Universiti Pertanian Malaysia.
- Jim Jipun, Remali Yusoff & Dullah Mulok. (2008). Analisis respon penawaran getah asli di kalangan pekebun kecil di Sabah. Seminar Kebangsaan Ekonomi Malaysia.
- Juhirin b. Kantis. (1988). Trend Pembangunan Ekonomi Sabah dan Keadaan Ekonomi Masyarakat Bumiputera (1963-1970). *Jebat*, 16.
- Julius Kodoh, et al. (2016). The contributions of rubber plantation to the socio-economic development: A case study on Kanibongan Project-Rubber smallholders' community in Pitas, Sabah. *International Journal of Agriculture, Forestry and Plantation*.
- Lembaga Getah Malaysia. (2009). Teknologi perladangan dan pemprosesan getah. Kuala Lumpur: Lembaga Getah Malaysia.
- Rahman bin Md Sail. (1981). satu kajian perbandingan ekonomi di antara pekebun kecil tanam semula berkelompok dengan pekebun kecil persendirian. Universiti Putra Malaysia.
- Romzi et al. (2021) Menyingkap Usaha pembasmian kemiskinan melalui sektor pertanian di Sabah. *International Journal of Law, Government and Communication (IJLGC)*, 6 (23).
- Sitti Rima Najir. (2019). Sejarah Populasi Sabah: Impak terhadap sosioekonomi, 1960-an hingga 2000-an. *Jurnal Borneo Arkhailogia (Heritage, Archaeology and History)*, 4(1).